

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата географічних наук,
доцента кафедри конструктивної географії і картографії
Львівського національного університету імені Івана Франка
Андрейчука Юрія Михайловича

про дисертаційну роботу Ганущак Мар'яни Михайлівни
«Роль водного чинника в розвитку і функціонуванні природно-антропогенних комплексів басейну р. Стир», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів.

1. Загальні відомості

Дисертація Ганущак М. М. обсягом 242 стор., проілюстрована 28 таблицями, 76 рисунками та Додатками (18 стор.). Дисертаційна робота складається з 5 розділів, Вступу, Висновків, списку використаних джерел (271, з них 8 – латиницею). Структура роботи є чіткою та логічною витриманою і забезпечує досягнення поставленої у дисертації мети та розв'язання завдань, сформульованих у Вступі.

Звідси випливає висновок, що за усіма формальними ознаками дисертація відповідає вимогам ДАК МОН України до кандидатських дисертацій.

2. Актуальність теми

Вона є високою, що зумовлено зростаючим антропогенним впливом на річково-басейнові системи та погіршенням загального геоекологічного та гідроекологічного стану природно-антропогенних геосистем басейну річки Стир, зменшенням кількості та систематичності моніторингових спостережень за станом компонентів навколишнього середовища, складністю проведення польових геоекологічних та гідроекологічних досліджень через обмежену матеріально-технічну базу, необхідністю обґрунтування та впровадження конкретних практичних рішень, спрямованих на покращення стану як окремих частин, так і басейну загалом з урахуванням міжнародних, європейських та вітчизняних норм і методології опираючись на потреби місцевого господарства та збалансованого природокористування.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Високий ступінь обґрунтованості сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується цілеспрямованим використанням системного підходу, широкого спектру сучасних методів дослідження, геоінформаційних технологій і

стандартного програмного забезпечення для обробки фактичних даних, статистичних і літературних матеріалів. Наведені у роботі висновки і рекомендації достатньо повно та різнобічно апробовані на міжнародних і регіональних конференціях та в науковій періодиці. Тому за цим критерієм дисертація відповідає вимогам ДАК України до кандидатських дисертацій.

4. Практичне значення отриманих результатів.

Вважаю, що прикладне значення результатів дослідження є високим. Зокрема, проведена комплексна оцінка якості поверхневих вод досліджуваного басейну та її змін у період з 2005 по 2015 роки, виявлені різні тенденції варіації гідрокліматичних та гідрохімічних показників, різним ступенем антропогенної трансформації природно-антропогенних комплексів та басейну загалом. Ці дані можуть слугувати основою для планування і реалізації комплексу протиповеневих заходів, програми екологічного моніторингу, вирішення інших природоохоронних проблем.

Слід відзначити також те, що результати дисертаційного дослідження, зокрема, концепція оцінювання ролі водного чинника як ведучого у формуванні сучасної геоecологічної ситуації в басейні річки Стир, результати оцінки якості води, методи та підходи до аналізу багаторічної водності річок басейну стали передумовою створення у 2015 році сектору гідрологічних прогнозів у відділі гідрології Волинського ЦГМ (акт впровадження від 29.02.2016).

Окрім цього, результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі кафедри фізичної географії географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки при викладанні лекцій та проведенні практичних занять із ряду дисциплін (акт впровадження № 03-29/03/1233 від 09.04.2016).

5. Достовірність та новизна наукових положень

Достовірність дисертаційного дослідження базується на використанні здобувачем офіційних статистичних матеріалів, різночасових та різномасштабних топографічних карт, даних дистанційного зондування Землі, результатів власних польових спостережень, сучасних програм обробки просторово-часової інформації.

Новизна наукових положень дисертації полягає в тому, що:

- в ній обґрунтовано провідну роль водного чинника у розвитку і функціонуванні басейнових систем;
- удосконалено теоретико-методологічні засади дослідження впливу водного чинника на формування гідро- та геоecологічної ситуації в басейні ріки;
- здійснено районування басейнової системи річки Стир на основі аналізу та оцінки просторово-часових параметрів природно-

антропогенних компонентів довкілля, зокрема, гідрокліматичної, гідрохімічної і трансформаційної складової;

- створено серію карт, які відображають геоекологічний стан досліджуваного басейну;
- здійснено історико-географічний аналіз трансформаційних процесів в басейні річки Стир;
- оцінено вплив сучасних антропогенних чинників та запропоновано шляхи і заходи оптимізації природокористування.

Загалом, наукова новизна дослідження як у теоретико-методичному, так і прикладному аспектах є високою.

Висновки, практичні рекомендації, серія побудованих для басейну Стиру електронних карт, які відображають особливості трансформаційних процесів у просторі, зібрані та проаналізовані фактичні дані про чинники формування гідро- та геоекологічного стану території, задіяні сучасні методи і методики дослідження впливу водного чинника на інтенсивність і спрямованість розвитку басейнової системи та її компонентів, обґрунтовані авторські пропозиції щодо оптимізації їх стану створюють позитивне враження про дисертацію. Але як і в кожному дослідженні, в цій дисертації окремі положення є дискусійними. Тому поглянемо на них детальніше.

6. Зауваження, побажання, дискусійні моменти

- 1) наскільки доречним є використання поняття катени для оцінки ролі водного чинника у функціонуванні та розвитку природно-антропогенних комплексів річки Стир і що означає висновок автора на 26 сторінці про спрямованість катени в межах басейну з південного заходу на південний схід?;
- 2) у підрозділі, присвяченому методам і підходам системного дослідження стану басейнових систем і його змін бракує розкриття та пояснення конкретних методик оцінки досліджуваних явищ, результати аналізу яких подаються в наступних розділах та підрозділах;
- 3) підрозділ, присвячений рельєфу та сучасним геоморфологічним процесам, проілюстрований серією поперечних профілів долини річки Стир в межах модальних ділянок, проте в тексті дисертації, на жаль, ми не знаходимо жодного опису до виконаних профілів. Крім того, на нашу думку, даний графічний матеріал слід було б підсилити геологічною та геоморфологічною інформацією. Важливим також було б представлення в роботі геоморфологічної карти з нанесеними переважаючими геоморфологічними процесами та їх інтенсивністю. Чим зумовлене відображення автором частки площ вторинно-заболочених земель у розрізі агроєкологічних районів, а не в межах досліджуваних одиниць?;

- 4) доречним було б у підрозділі, присвяченому опису та аналізу ґрунтово-рослинного покриву подати відповідний ілюстративний матеріал у вигляді карт, що значно полегшило сприйняття та розуміння просторової диференціації стану досліджуваного компоненту;
- 5) зі змісту розділу, присвяченого ландшафтній структурі басейну річки Стир, не зрозуміло, якою ключовою одиницею оперує автор при аналізі і яка схема фізико-географічне районування було покладена в основу дослідження;
- 6) з позицій історико-географічного аспекту освоєння території вартувало б подати конкретнішу історико-археологічну, соціально-економічну та іншу інформацію, яка б відображала не лише часові, але й просторові закономірності досліджуваного процесу, дала б змогу виділити основні центри трансформації компонентів довкілля та відслідкувати її тренди як з господарського, так і природного аспекту (тим більше, що це передбачено алгоритмом історико-географічного аналізу басейнової системи, представленим у підрозділі 1.3);
- 7) аналізуючи підрозділ, присвячений сучасному впливу господарської діяльності на стан басейну (сторінки 111-112) та у висновках до розділу (сторінка 113) автор зазначає, що процеси урбанізації виступають найсильнішим середовищеформуєчим чинником, то чи не вартувало б в тексті роботи подати аналіз кількісних та якісних показників цього явища, прослідкувати тенденції їх зміни у просторі і часі;
- 8) у параграфі 4.2, присвяченому атмосферним опадам, на сторінці 123 автор зазначає, що режим зволоження та характер опадів визначають властивості природних та антропогенних компонентів довкілля. З вище сказаного виникає запитання: який характер взаємозв'язків між згаданими компонентами та як вони міняються у просторі і часі?
- 9) у підрозділі, присвяченому хімічному складу поверхневих вод, на нашу думку, варто було б проаналізувати динаміку кількісних та якісних показників господарської складової стоку, що дало б змогу виявити відповідні причинно-наслідкові зв'язки;
- 10) підрозділ 5.3, присвячений шляхам та заходам оптимізації природокористування в басейні р. Стир, на наш погляд варто було б проілюструвати картографічним матеріалом, на якому відобразити згадані в роботі заходи, та оцінити екостабілізуючий ефект від їх впровадження.

Висновок

Дисертаційне дослідження Мар'яни Михайлівни Ганущак "Роль водного чинника в розвитку і функціонуванні природно-антропогенних комплексів басейну р. Стир" вказує на успішне розв'язання нею наукової проблеми - оцінки гідроекологічного та геоєкологічного стану цієї річково-басейнової системи, визначення ролі водного чинника у формуванні якісних та кількісних показників стану компонентів навколишнього середовища.

Дисертаційна робота базується на матеріалах власних польових і картометричних досліджень із застосуванням методів системного аналізу і синтезу, кореляції, математико-статистичного аналізу. Вона добре ілюстрована авторськими фотографіями, картографічним матеріалом, графіками і таблицями. Зміст автореферату і публікацій повністю відображає суть дисертації.

Таким чином, дисертація Ганущак М. М. відповідає вимогам пп. 9, 11 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів» та нормативним актам ДАК МОН України і наукової громадськості до кандидатських дисертацій наукового напрямку "Науки про Землю". Вона є завершеною науково-дослідною працею, яка характеризує здобувача як дослідника, здатного самостійно вести науковий пошук та вирішувати теоретичні і прикладні конструктивно-географічні завдання. Усі ці факти свідчать про доцільність присудження Ганущак Мар'яні Михайлівні наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів.

Кандидат географічних наук,
доцент кафедри конструктивної географії
і картографії Львівського національного
університету імені Івана Франка

Андрейчук Ю. М.

